

ENW'R PWYLLGOR	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
DYDDIAD Y CYFARFOD	23 Mai 2024
TEITL YR EITEM	DEDDF LLYWODRAETH LEOL AC ETHOLIADAU (CYMRU) 2021 – ASESIAID PERFFORMIAD PANEL
AMCAN	Diweddarau'r Pwyllgor ar y gwaith o gynnal Asesiad Perfformiad Panel o fewn y Cyngor gan roi cyfle i fwydo i mewn i'r ddogfen gwmpasu ac adnabod meysydd posibl i'r Panel edrych arnynt.
ARGYMHELLIAD	Gofynnir i Aelodau ystyried yr adroddiad a gyflwynir gan gynnig unrhyw sylwadau ac argymhellion gan ganolbwyntio yn benodol ar y meysydd posibl i'r Panel edrych arnynt.
AELOD CABINET	Cynghorydd Dyfrig Siencyn, Arweinydd y Cyngor
AWDUR	Dewi W. Jones, Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor

1. CEFNDIR:

1.1 Mae Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn gosod cyfrifoldeb ar Gynghorau i gynnal Asesiad Perfformiad Panel **unwaith** o fewn cylch etholiadol. Daeth y ddyletswydd i rym ym mis Mai 2022.

1.2 Nodir fod rhyddid i'r Cyngor benderfynu ar bwy ddylai gynnal a chydlynu'r asesiad panel ac ar ei amseriad felly mae angen arweiniad ar hynny. Mae'n angenrheidiol dilyn tair dyletswydd statudol wrth gynnal asesiad panel:

- Paratoi (pennu'r cwmpas, cylch gorchwyl, aelodaeth ayyb)
- Asesu (cynnal yr asesiad, cyflwyno canfyddiadau)
- Cam dilynol (llunio'r adroddiad terfynol, ymateb y cyngor)

1.3 Yn dilyn mabwysiadu newidiadau i'r Cyfansoddiad ynglŷn ag Asesiad Perfformiad Panel gan y Cyngor Llawn ar y 28ain o Fedi 2023 gosodwyd y swyddogaeth i drefnu a phenodi panel gyda'r Cabinet ond fod yr ymateb i'r adroddiad a'r argymhellion yn cael eu cadw i'r Cyngor Llawn.

1.4 Mae'r ddyletswydd hon yn gysylltiedig gyda'r ddyletswydd i fod yn cynnal hunanasesiadau blynyddol ar berfformiad. Yn yr un modd bydd yr asesiad gan banel yn edrych yn benodol ar y graddau y mae'r Cyngor:

- yn gweithredu ei swyddogaethau'n effeithiol:
- yn defnyddio ei adnoddau yn ddarbodus, effeithlon ac effeithiol: ac
- â threfniadau llywodraethu effeithiol ar waith i sicrhau'r uchod.

1.5 Yn ei gyfarfod ar y 7fed o Dachwedd 2023 penderfynodd y Cabinet gynnal Aseiad Perfformiad Panel yn ystod tymor yr Hydref 2024 gan gomisiynu Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i gefnogi'r gwaith.

2. BETH FYDD YR ASESIAD PERFFORMIAD PANEL YN EDRYCH ARNO?

2.1 Mater i'r Cyngor fydd penderfynu ar gwmpas y gwaith gan ystyried unrhyw heriau sydd wedi eu hamlygu mewn hunanasesiadau, archwiliadau gan archwilwyr allanol a materion sydd ar ein cofrestr risg.

2.2 Bydd yr aseiad yn edrych ar dystiolaeth er mwyn galluogi aelodau'r panel i ddod i gasgliad ynghylch y graddau y mae'r Cyngor yn cyfarch y 3 gofyn perfformiad a nodir yn 1.4 uchod. Mae'r tabl isod yn nodi'r gofynion perfformiad ynghyd a'r egwyddorion arweiniol ar gyfer y gofynion a nodir yn y Fethodoleg Drafft sydd wedi ei chyhoeddi gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) yn ddiweddar. Bydd cyfres o gwestiynau wedyn o dan wahanol themâu y bydd angen i'r Panel roi ystyriaeth iddynt.

Gofyniad Perfformiad Un: Y graddau y mae'r cyngor yn gweithredu ei swyddogaethau'n effeithiol.
Egwyddor Arweiniol: Mae'r cyngor yn hunanymwybodol ac yn gallu dangos ei fod yn cyflawni ei swyddogaethau yn unol â'r cyd-destun lleol, rhanbarthol a chenedlaethol. Lle mae angen gwella, mae ymyraethau addas wedi'u dynodi heb oedi, a dylent gyflawni'r canlyniadau a ddymunir.
Ystyriaethau i'r Panel Cwestiynau ar y themâu: <ul style="list-style-type: none">• Arweinyddiaeth• Cynllunio Corfforaethol a Chynllunio Gwasanaeth• Rheoli Perfformiad
Gofyniad Perfformiad Dau: Y graddau y mae'r cyngor yn defnyddio'i adnoddau'n ddarvoudus, yn effeithiol ac yn effeithlon.
Egwyddor Arweiniol: Mae adnoddau'n cael eu halinio'n effeithiol i gynorthwyo'r cyngor i gyflawni ei amcanion a'i swyddogaethau statudol ac mae'r cyngor yn gallu dangos ei fod yn sicrhau gwerth am arian.
Ystyriaethau i'r Panel Cwestiynau ar y themâu: <ul style="list-style-type: none">• Cynllunio Corfforaethol a Chynllunio Gwasanaeth• Digidol a data.• Cynllunio Ariannol• Y Gweithlu• Caffael• Risg a Sicrwydd• Asedau
Gofyniad Perfformiad Tri: Y graddau y mae gan y cyngor drefniadau llywodraethu effeithiol ar waith i sicrhau gofynion perfformiad un a dau.
Egwyddor Arweiniol: Mae trefniadau llywodraethu clir a chadarn, sy'n annog diwylliant agored a thryloyw sy'n croesawu prosesau craffu a herio adeiladol.
Ystyriaethau i'r Panel Cwestiynau ar y themâu: <ul style="list-style-type: none">• Gwerthuso• Arweinyddiaeth

• Diwylliant sefydliadol • Llywodraethu Ariannol • Y Gallu i Wella

2.3 Yn ogystal, mae cyfle i'r Cyngor adnabod meysydd lle byddai ystyriaeth gan y Panel yn cael ei groesawu. Fel cam cychwynnol mae Grŵp Llywodraethu'r Cyngor (sy'n cynnwys Cyfarwyddwr Corfforaethol, y Swyddog Monitro, y Swyddog Adran 151, Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol, Pennaeth Cynorthwyol Cefnogaeth Gorfforaethol, y Rheolwr Risg & Yswiriant a'r Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor) wedi adnabod y meysydd posibl isod:

- Cynnal asesiad o'r materion craidd o fewn gofynion y Ddeddf:
 - Gweithredu ei swyddogaethau'n effeithiol
 - Yn defnyddio ei adnoddau'n ddarbodus, effeithlon ac effeithiol; a
 - Trefniadau llywodraethu effeithiol ar waith i sicrhau'r uchod
- Edrych ar y graddau y mae diwylliant y Cyngor ac ein ffordd o weithio (Ffordd Gwynedd) wedi treiddio o fewn y sefydliad a'r gwahaniaeth y mae wedi ei wneud.
- Capasiti/gallu i fod yn cyflawni ein blaenoriaethau i'r dyfodol – ydi adnoddau wedi eu halinio hefo'n blaenoriaethau?
- Arweinyddiaeth a llywodraethiant sefydliadol – pa mor effeithiol yw hyn yn wleidyddol a rheolaethol ac a yw'n cael ei gefnogi gan drefniadau llywodraethu a gwneud penderfyniadau cryf? A ydynt yn caniatáu i'r Cyngor ymateb i sialensau gan newid a thrawsffurfio er mwyn ymateb i'r sialensau?
- Oes gennym drefniadau addas yn eu lle i fesur sut yr ydym yn darparu gwasanaethau i gwsmeriaid/trigolion?
- I ba raddau yr ydym wedi ymgorffori gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn ein gwaith?
- Hunanasesiadau'r Cyngor a threfniadau er mwyn ymateb i'r materion sydd angen eu gwella.
- Profi effeithiolrwydd ein cynlluniau neu brosiectau o fewn Cynllun y Cyngor presennol

2.4 Bydd yr asesiad yn gyfuniad o waith pen desg ynghyd â chyfweliadau a gwaith ar safle. Fel rhan o'r asesiad mae'n bosibl y bydd y Panel yn awyddus i gwrdd ag ystod eang o aelodau, swyddogion a rhanddeiliaid megis yr Arweinydd, Holl Aelodau Cabinet, Prif Weithredwr, Cyfarwyddwyr, Penaethiaid, Grwpiau Ffocws amrywiol a swyddogion o sefydliadau partner.

2.5 Nodir nad oes disgwyliad i'r Cyngor baratoi unrhyw ddeunydd ychwanegol ar gyfer yr asesiad ond bydd y panel angen mynediad i nifer o ffynonellau gwybodaeth a dogfennau sydd eisoes yn bodoli. Ceir rhestr o ddogfennau sy'n debygol o gynnwys megis Cynllun y Cyngor (cyfredol a blaenorol), adroddiadau statudol blynyddol a luniwyd gan y Cyngor ar gyfer y tair blynedd ddiwethaf, yn cynnwys Adroddiadau Perfformiad Blynyddol, Adroddiad Hunanasesiad, Datganiad Llywodraethu Blynyddol, Adroddiad Blynyddol Gwasanaethau Cymdeithasol, Adroddiadau arolygu a rheoleiddio allanol (ar gyfer y tair blynedd ddiwethaf) a'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig.

- 2.6 Yn ystod cyfnod yr asesiad bydd adborth dyddiol yn cael ei roi i'r Prif Weithredwr a'r Arweinydd ar gynnydd y gwaith.
- 2.7 Ar ddiwedd yr asesiad bydd cyflwyniad ar y prif ganfyddiadau a'r argymhellion yn cael ei gyflwyno. Yn ogystal, bydd adroddiad ysgrifenedig yn cael ei chyflwyno (lle bydd cyfle i'r Cyngor wirio ei gywirdeb ffeithiol) a'r Cyngor sy'n gyfrifol am gyhoeddi'r adroddiad terfynol.
- 2.8 Bydd angen i'r Cyngor hefyd baratoi ymateb i'r adroddiad a'r argymhellion fel y nodir yn y canllawiau statudol.

3. Y PANEL AC AMSERIAD YR ADOLYGIAD

- 3.1 Mae'r nifer fydd ar y panel i'w benderfynu gan y Cyngor ond yn debygol o gynnwys 4-6 person. Bydd angen cynnwys Cadeirydd annibynnol, cymar o'r sectorau cyhoeddus, preifat neu wirfoddol ehangach, uwch swyddog llywodraeth leol sy'n gwasanaethu ar hyn o bryd (lefel PW neu Gyfarwyddwr) ac uwch aelod etholedig (o'r tu allan i'r Cyngor).
- 3.2 Rhagwelir y bydd angen ymrwymiad amser o hyd at 8 diwrnod gwaith i Gadeirydd y Panel a 6 diwrnod gwaith i weddill yr aelodau.
- 3.3 Y Cabinet fydd yn gyfrifol am sefydlu'r cylch gorchwyl ar gyfer yr asesiad a phenderfynu ar yr enwebiadau ar gyfer y Panel. Penderfynwyd comisiynu Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) i gefnogi'r gwaith hyn trwy helpu i ddod o hyd i banel addas o gymheiriaid a hefyd darparu Swyddog Gwella i gefnogi a hwyluso gwaith y panel yn ystod proses yr Asesiad Perfformiad Panel ar ei hyd. Bydd angen enwebu 1 swyddog o fewn y Cyngor fel pwynt cyswllt.
- 3.4 Rydym wedi derbyn sicrwydd gan CLILC y bydd aelodau o'r Panel ar ein cyfer ni yn medru'r Gymraeg (er mae'n debyg y bydd dipyn yn llai o aelodau posibl). Bydd y Swyddog Gwelliant yn medru'r Gymraeg hefyd.
- 3.5 Mater i'r Cyngor yw penderfynu pryd y mae'n awyddus i gynnal yr adolygiad ond mae'n rhaid iddo gael ei gynnal unwaith yn ystod cylch etholiadol sy'n golygu y byddwn angen cynnal un cyn Mai 2027.
- 3.6 Penderfynodd y Cabinet i gynnal asesiad yn ystod **Hydref 2024** gan gomisiynu CLILC i gydlynu a hwyluso'r gwaith. Byddwn wedi paratoi 3 hunanasesiad erbyn hynny a dylai roi digon o gyfle i ni gynnal yr asesiad ac ymateb i unrhyw argymhellion cyn yr etholiadau llywodraeth leol nesaf.

4. CAMAU NESAF

- 4.1 Dros yr wythnosau nesaf bydd y ddogfen gwmpasu ar gyfer yr asesiad yn cael ei chadarnhau mewn cydweithrediad a CLILC. Bydd unrhyw sylwadau neu awgrymiadau gan y Pwyllgor ynghylch meysydd posibl i'r Panel edrych arnynt yn cael eu hystyried gan y Cabinet cyn cytuno ar ddogfen gwmpasu derfynol.

- 4.2 Rhagwelir y bydd y Cabinet yn cadarnhau cynnwys y ddogfen gwmpasu derfynol yn ystod mis Gorffennaf. Yn dilyn hyn y bwriad yw adnabod a chadarnhau aelodau'r Panel dros yr haf cyn cynnal yr adolygiad yn yr Hydref.

- 4.3 Bydd yr adroddiad terfynol a'r argymhellion ynghyd ag ymateb y Cyngor yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor hwn ar ddiwedd 2024/dechrau 2025.